

національно-культурну специфіку не можна вважати параметром релевантним для зарахування тих чи інших одиниць до концептів. Широкий погляд на розуміння культурно значимих концептів уможливило пояснення взаємозв'язків мови, мислення та культури, дає змогу дослідити процеси творення значень. Перед лінгвокультурологією сьогодні стоїть важливе завдання – вивчити принципи вербалізації ментальних одиниць – концептів та їхнього функціонування в мегатексті методом зіставлення з аналогічними одиницями інших мов з метою виявлення культурно значимої інформації і культурно значимих концептів певної мови, що у результаті повинно привести до вичерпного опису мовної картини світу та її специфіки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Аскольдов-Алексеев С. А. Концепт и слово / Аскольдов-Алексеев С. А. – М. : Academia, 1997. – С. 267–279.
2. Долинский В. А. Имя Судьба как объект концептуального и ассоциативного анализа / В. А. Долинский, Л. О. Чернейко // Вестник Московского университета. – 1996. – № 6. – С. 20–41.
3. Вежбицкая А. Язык. Культура. Познание / Вежбицкая А. – М. : Русские словари, 1997. – 411 с.
4. Воркачев С. Г. Лингвокультурология, языковая личность, концепт : становление антропоцентрической парадигмы в языкознании / С. Г. Воркачев // Филологические науки. – 2001. – № 1. – С. 28–50.
5. Жайворонок В. В. Проблема концептуальної картини світу та мовного її відображення / В. В. Жайворонок // Культура народів Причорномор'я. – № 32. – 2002. – С. 51–53.
6. Залевская А. А. Психолингвистический подход к проблеме концепта / Залевская А. А. – Воронеж, 2001. – С. 36–44. – (Методологические проблемы когнитивной лингвистики).
7. Кононенко В. І. Мова і народна культура / В. І. Кононенко // Мовознавство. – 2001. – № 3. – С. 62–69.
8. Кубрякова Е. С. Краткий словарь когнитивных терминов / Е. С. Кубрякова, В. З. Демьянкова, Ю. Г. Панкрац, Л. Г. Лузина. – М. : Наука, 1996. – С. 90–93.
9. Кузнецов В. Г. Герменевтика и гуманитарное познание / Кузнецов В. Г. – М. : Наука, 1991. – С. 20–25.
10. Лихачев Д. С. Концептосфера русского языка / Д. С. Лихачев // Известия РАН. Серия литературы и языка. – 1983. – № 1. – С. 12–16.
11. Маслова В. А. Введение в лингвокультурологию / Маслова В. А. – М. : Наука, 1997. – С. 8–12.
12. Савельева О. Г. Концепт «еда» как фрагмент языковой картины мира : лексико-семантический и когнитивно-прагматический аспекты (на материале русского и английского языков) : автореф. дис. на соискание науч. степени канд. филол. наук : спец. 10. 02. 03 «Славянские языки» / О. Г. Савельева. – Краснодар. – 2006. – 24 с.
13. Селиванова Е. А. Когнитивная ономазиология / Селиванова Е. А. – К., 2000. – С. 76–125.
14. Телия В. Н. Русская фразеология : семантический, прагматический и лингвокультурологический аспекты / Телия В. Н. – М. : Наука, 1996. – С. 94–96.
15. Шаклеин В. М. Становление и развитие теории лингвокультурной ситуации в лингвокультурологических исследованиях / В. М. Шаклеин // Язык и культура. Культурологический компонент языка. – 1998. – № 2. – С. 137–140.

Liudmyla Ovsienko

Linguistic and cultural concept in linguistics

The article is devoted to the problem of linguistic and cultural concept in linguistics. It analyzes the notion of «linguistic and cultural study» regarded by various linguists. Particular attention is paid to the term of «concept» and interpretation of this notion by linguists.

Key words: language, culture, interaction, linguistic and cultural study, concept, a culturally important concept, term, notion, linguists.

Ірина Царьова

ЕТНОГРАФІЧНА ПІДОСНОВА ОБРЯДОВИХ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ ЛІТНЬОГО ЦИКЛУ НАРОДНИХ СВЯТ СХІДНОЇ СЛОБОЖАНЩИНИ

У статті розглянуто фразеологію літнього циклу народних свят Східної Слобожанщини: Зелені свята, Русалії, Пресвята Трійця, Івана Купала, День пророка Іллі, Маковея, Преображення Господнє, Свято Успіння Пресвятої Богородиці.

Ключові слова: етнолінгвістика, обряд, фразеологія, фразеологічна одиниця.

Для сучасного розвитку етнолінгвістики актуальним є всебічне комплексне вивчення обрядових фразеологізмів (далі – ОФ) – фразеологізмів, які найтісніше пов'язані з життям і побутом народу, різноманітними реаліями й елементами матеріальної та духовної культури. Такі дослідження, висвітлюючи мовні факти на широкому історичному й етнографічному тлі, у своїй сукупності покликані збагатити науку про людину й суспільство новими матеріалами, розкрити невідомі сторінки історії народу, становлення й еволюцію його духовності.

Семантику слова в матеріальній і духовній культурі вивчали О. Байбурін [3], М. Гаврилюк [10], В. Мокієнко [17]; реконструкції архаїчних форм обрядів, вірувань, народного календаря – О. Андрєєва [2], Т. Голі-Оглу [11], В. Жайворонок [13], М. Філіпчук [23]; осмислення мовного плану вираження й плану змісту сімейної обрядовості – М. Бігусяк [4], В. Дроботенко [12], В. Конобродська [15], І. Подюков [19], О. Тищенко [21].

Останнім часом об'єктом спостереження етнолінгвістів, зокрема етнофразеологів (Л. Бондарчук [5], Є. Брисіна [6], В. Васильченко [7], Н. Ворокова [9], О. Каракуця [14], К. Мізін [16]), усе частіше стає фразеологічна одиниця (далі – ФО), адже етнокультурні асоціації, етнічно марковані оцінки й емоційні реакції, еталони й стереотипи поведінки носіїв етнічної свідомості є основою культурної конотації фраземного знака. Тому цілком природно, що вчені (етнографи, фольклористи, історики, мовознавці) у своїх дослідженнях апелюють до історико-етимологічного аспекту ФО, убачаючи в ньому цінне фактографічне джерело [18, с. 5].

В етнокультурній парадигмі сучасної лінгвістики особливе місце відводять обрядовій фразеології, вивчення якої потребує активізації, оскільки вона є засобом відображення в мові національно-культурної специфіки, носієм елементів, що своєю різноманітністю й повнотою характеризують обрядову картину світу. Тому *актуальність дослідження* зумовлена необхідністю поглибленого вивчення можливостей ФО в мові, спрямованістю на пошук закономірностей обрядових номінацій, їх концептуального й структурно-семіотичного моделювання на синхронічному та діакронічному зрізах.

Обрядовість у східнослов'янців, а також її мовна площина, демонструючи виразні національні риси, зберігає чимало спільного, загальнослов'янського, зумовленого єдиними генетичними коренями. Проблеми вивчення специфіки календарної обрядовості Східної Слобожанщини, а також фразеології, що її відбиває, залишаються ще недостатньо розробленими. Актуальним і важливим є вивчення ОФ в етнолінгвістичному плані, яке розкриває нові аспекти семантики обрядових знаків (слова, предмета, дії тощо), специфіку їх синонімії, ареальну варіативність мовних і позамовних явищ обряду. Варто зауважити, що ОФ календарного циклу східнослов'янських говірок ще не були об'єктом спеціального дослідження, зокрема в ракурсі їх семантичної реконструкції за чотирма циклами: зимовим, весняним, літнім, осіннім.

Мета дослідження – проаналізувати фразеологію літнього циклу народних свят східнослов'янських говірок, дослідити її еволюцію, культурологічні потенції.

З-поміж урочистостей літнього обрядового циклу важливими були *Зелені свята*. Вони не мають точно визначеної дати, їх відзначають через сім тижнів після *Великодня*. Спочатку йшла *Свята неділя* (Сват), *Зіслання Святого Духа* (Брус), *П'ятидесятниця* (Антрац) – п'ятдесятний день після Великодня. Після неї – понеділок, присвячений *Пресвятій Трійці*. Але в народі рамки цього свята дещо ширші. Вони охоплюють період між сьомим і восьмим четвергами після Великодня. Власне сьомий тиждень та його четвертий день називали *Зеленим*, *Клецьким*, або *Русальним* (Білк). За восьмим тижнем та його четвертим днем закріпилася назва *Троїцький*. Період від *Зеленого* (*Семик*) до *Троїцького четверга* називали в народі *Зеленими святами* (Антрац, Білов, Поп), *Зелени святки* или *квицьальна неділя* (Иванов 1898, с. 113). До всіх днів приурочені різноманітні обрядові дійства, які мають давнє походження. Головний їх атрибут – прикрашання садиби зеленим гіллям і запашною травою – *чорноклен вішати* (Старб), *клецьальною травою квітчати* (Поп), *зелень слати* (Лиз), *траву стелити* (Дан), *лепехою клецьати* (Білк) [8].

Русалії – календарний період від *Івана Богослова* (21 травня) до *Трійці*. *Русалії*, як зазначав Б. Грінченко, – від слова «русали», тобто розигри: пісні, танці, ігри, танки, що проводили просто неба, а за народними уявленнями, *Русалії* від слова «русалки» – містичної істоти, що стала такою внаслідок насильницької смерті: потонула нехрещеним дітям чи наклала на себе руки, утопившись від нерозділеного кохання. Упродовж тижня перед *Трійцею* русалки ходять по землі, звідси й назва *Русальний* (Білк, Лут) або *Гряна неділя* (Сват). Четвер – день, коли ніхто не працював, щоб не розгнівити русалок, – *Русалчин Великдень*, *русальчин велик день*, *русальчинь велик день* (Иванов 1898, с. 46, с. 114). На *Русалчин Великдень* уся нечисть (упірі, відьми, повітрулі, гонихадарники тощо) заgravали, справляючи *бісівські весілля* (Поп). Русальний святковий вузол є відправним для гіпертекстової відсилки, що започаткована в голосіннях – запрошення приходити в гості – і

позначена хрононімом *Свята неділя*. Вихідний хрононім – *Гряна неділя* (Гр. 1996, Т. 1, с. 334). В основі акцептабельності деяких лексій русального вузла лежать уявлення про появу на *Зеленому (Русальному) тижні* русалок [1]. *Русалії* завершувалися *Трійцею*, тому їх називали *трійцькі ночі* (Лиз). У такі ночі русалки розстеляють біля криниць та на берегах річок «своє полотно» та білять його, змочуючи водою – звідси ОФ *біління полотна* (ЛозО) [8].

У народі свято *Пресвятая Трійця* особливо пошанівне, хоч про його походження серед простих людей нема чіткої думки. У східнослов'янських говірках зафіксовані обрядові ФО: *Бог засіяв зелень* – Бог створив землю на Пресвяту Троицю (Білк); *триденне свято* – Христос з Петром і Павлом присіли під зеленою короною дерева (Чмир); триденність свят пов'язана з Богом-отцем (неділя), Богом-сином (понеділок) та Богом-духом святим (вівторок) [25]; *трійчанські свята* – свято Трійці (Сват); *нарвати т'рав на дев'яти межах* – жінки до схід сонця в трійчанські свята йшли до лісу, щоб заготувати лікарських трав (Лиз); *клевчана роса* – роса, яку збирали на свято Трійці, якою лікували хворі очі (Кррч). У суботу, власне напередодні Трійці, селяни рвали материнку, чебрець, полин, лепеху тощо і прикрашали запашним зіллям світлиці – *обтикували с'їні (лави, вікна, ворота, образи, сараї)* – [на Троиц'у обтикували во'рота ч'ор'нокле'ном т'їки веч'е'ром / шоб злі'духи до двора не при'ставали//] (Лиз); *украшать квичаломь* – Вь этотъ праздникъ жилища украшаются «квичаломь» (древесныя ветки) и зеленью (Кам'ян) (Иванов 1898, с. 113); *глетчана аля* – стежка, яка вела від дороги до порога, обтикана в *Клевчальну суботу (батьківську суботу)* (Білк) високими галузками клена, липи, ясена чи осики [8].

Початок липня збігається зі святом, яке прийшло до нас з далекого минулого – *Івана Купала, Івана купала* (Иванов 1898, с. 80, с. 114). За народними слов'янськими віруваннями, у ніч на *святого Івана* в лісі розквітає папороть, і хто побачить цю квітку, стане щасливим або дізнається про всі таємниці світу. Семантична структура назви *Купало* включає різноманітні значення: 1) свято Різдва Іоанна Хрестителя, 2) переддень свята Івана Купала, 3) міфічна істота, 4) ритуальний предмет: факел, гілка, прикрашене деревце тощо, 5) жіночий міфологічний персонаж, дівчина, яка роздає квіти під час ворожіння купальської ночі, 6) опудало – атрибут свята, 7) вогнище в ніч на Івана Купала, 8) учасники обряду, 9) спеціальна квітка, 10) купальська пісня [1, 13]

2 серпня святкують *день пророка Іллі, Святого Іллі, Іллі-Пророка* (Білк), *Іллі Громоносного* (Лут), *Ілли Гризного* (Иванов 1898, с. 114), *громові свята, празники* (Гр. 1996, Т. 1, с. 330). За язичницькою міфологією, Ілля – це Перун, тому і оспівували його як сівача озимого посіву. Ілля уособлював силу, що здатна покарати підлу нечисть. Найчастіше серед ОФ східнослов'янських говірок фіксуємо: *Ілля з колобком* (Лиз), *завязати Іллі бороду* (Ган) – зібрати новий урожай хлібу до Іллі; *но'ва но'винка на Святого Іллінка* – зібрана солома до Іллі-Пророка (Макар), пор. *новая новина на Ильин день* – спят на Ильинской (первой) соломе (РНПК, с. 178); *рій до Іллі* – останній день, коли можна качати мед. На основі повір'їв: «рои тильки до Илли» (Иванов 1898, с. 114), «Ильинский рой и не в корысть» (РНПК, с. 180), тому що пізній рій не встигав заpastися медом. На Іллю додавалось роботи пасічникам: звільняли наповнені соти літнього медозбору й востаннє переганяли бджіл: *багатий як Іллі соти* (Ствч), пор. *богат, как Ильинский сот* (Даль 1957, с. 889).

Маковей, день Семи Святих Мучеників, Маккавеї, Маковей (Білк, Луган), *Перший спас* (Старб), *Маковія, Спась на води* (Иванов 1898, с. 115). З цього дня (14 серпня) розпочинається *Спасівка* – піст, який триває два тижні. *Як соловейко в Спасівку тьохне*. – Він тоді тебе полюбе, як соловейко в Спасівку тьохне (Луб, Луган, Шульг). У ментальній пам'яті східнослов'янців зафіксовано побутовий факт, що *соловейко співає, поки дітей не виведе*, тобто десь у травні-червні, а зозулі в серпні (Спасівка) вже ніхто не чує. Звідси формула неможливості варіантно-синонімічної групи оксюморонного типу 'ніколи' ('не скоро', 'дуже довго чекати') представлена в структурно-семантичній моделі «як (коли) + тварина + здійснити неможливу дію» [22, с. 92–93]. ОФ *святить мако'війчик, святити мако'вейку, освячувати мако'вейний букет* (Білк) – святити в церкві воду, квіти й мак на *Перший Спас*. Обрядовою їжею є «шулики» – ламані коржі з маком і медом. Звідси ОФ *пекти шулики, їсти шулики* (Білк), *здять маковики (шулики)* (Иванов 1898, с. 115), *угоцять шуликами* (Поп).

На *Преображення Господнє (Другий Спас, Яблучний Спас)* у церкві святити груші, яблука, мед і *обжинкові (обжиночні) вінки (снопи)* (Дем, Осин), *спасову бороду* (Глад, Сол) – жмут колосся жита й пшениці – [Об'жиноч'ні снопи йєсл'і не посв'атит' на Преображен'а іл'і на Мако'в'їа / то бу' бол'шої гр'єх //] (Дем). [Спасовою] (Божою) бородою = (бородою Волоса) = Волосовою (Іллєвою, Ільковою) бородою звичайно називали незжаті стебла, що їх зв'язували жінці в пучок та залишали після жнив на кінці зжатої ниви («спасові борідки») [7, с. 34]. У системі української етнокультури символіку цієї номінації пов'язують з календарною обрядовістю: така «спасова борода» була ритуальним субстратом Божої бороди (через це її й тримали «під іконами, Богами; це була жертва

богові Спасу») [13, с. 574]. Селяни до цього дня не їли *грішних яблук (груш)* (Лут, Нещер) – так називали садові фрукти до *Яблучного Спаса*. Повернувшись із церкви, їли яблука з медом і запивали *яблуневим вином (узваром)*. – [Йе́ду на Спаса́ нада запива́т' йяблуч'ним узва́ром / шоб сад пло́ди дава́у //] (Сват). На *Спаса* закінчують жнива, селяни *обжинки справляють* (Лиз) – святкують урожай [8].

28 серпня – *Успіння Пресвятої Богородиці*, або, як кажуть на Луганщині, *Перша Пречиста*. Протягом осіннього періоду є три Пречисті, що про них у народі говорять: «Перша Пречиста жито засіває, Друга дощем поливає, а Третя – снігом покриває». У цей день *одчи'няють б'рами* (Ствч), *розкри'вають к'луни* (Лиз) – відкривають хліви й комори для розміщення просушеного урожаю (гречки, жита, овесу, пшениці). Символічним дійством є *похід по калину* – на *Успіння Божої Матері* дівчата на виданні збирають калинові пучки, грона. – [Ми о́то хо́дили по ка́лину у Доўги́ї л'іс / там була кри́нич'ка, а возл'е́ не́йї росла ка́линка // нар'вем г'розд'а і п'ід ст'р'іху в'ішали / шоб сва́т'йа до́дому хо́дили //] (Берез) [8].

Фразеологічний склад мови помітно оновлюється. Виникають нові ФО, витісняють чи актуалізують вживані, посилюючи тим самим релевантну рису фразеологічної картини світу – її мобільність [20]. В. Мокієнко наголошує, що факт існування фразеологічної системи та її постійне оновлення не підлягає сумнівам. У фразеології діяхронічне та синхронічне тісно переплетені, пряме значення ФО актуалізовано в художньому й живому мовленні, слівний характер звороту постійно накладає відбиток на цілісне значення фразеологізму [17, с. 6]. Якісну динаміку у фразеології ареалу особливо яскраво засвідчують на прикладах обрядові звороти, які 100–150 років тому вербалізували дійсні суспільні реалії. Мотивуючими при творенні ОФ є мікроконцепти: *борода, вино, вінок, груші, дні тижня, зелень, калина, квіти, мак, рій, русалії, свята (святки), снопи, соловейко, солома, соти, трава, узвар, шулики, яблука*.

Отже, діяхронічний аналіз обрядової фразеології є актуальним і перспективним для подальших наукових розвідок, оскільки дозволяє осмислювати ФО в історичному та часовому зрізах, на тлі культурно-національного дискурсу.

Список скорочень назв населених пунктів

Антрац – Антрацит; Берез – Березівське Попаснянського р-ну; Білк – Білокуракине; Білов – Біловодськ; Брус – Брусівка Біловодськ. р-ну; Ган – Ганнусівка Новопсковськ. р-ну; Глад – Гладкове Білокуракинськ. р-ну; Дан – Данилівка Біловодськ. р-ну; Дем – Дем'янівка Білокуракинськ. р-ну; Лиз – Лизине Білокуракинськ. р-ну; ЛозО – Лозно-Олександрівка Білокуракинськ. р-ну; Луб – Луб'нка Білокуракинськ. р-ну; Кам'ян – Кам'янка Новопсковськ. р-ну; Кррч – Красноріченське Кремінськ. р-ну; Луган – Луганськ; Лут – Лутугине; Макар – Макаретине Білокуракинськ. р-ну; Марк – Марківка; Нещер – Нещеретове Білокуракинськ. р-ну; Осин – Осинове Новопсковськ. р-ну; Поп – Попасна; Сват – Сватове; Старб – Старобільськ; Сол – Солідарне Білокуракинськ. р-ну; Ствч – Стативчине Білокуракинськ. р-ну; Шульг – Шульгинка Старобільськ. р-ну.

ЛІТЕРАТУРА

1. Алатирева Н. Б. Номінативна ланка в середовищі українського обрядового гіпертексту : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Укр. мова» / Н. Б. Алатирева. – Одеса, 2002. – 17 с.
2. Андреева О. Н. Семантика календарного празника в честь святого Ильи-пророка (На общерусском фоне и материале тамбовских говоров) : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01 / Андреева Ольга Николаевна. – Тамбов, 2003. – 223 с.
3. Байбурин А. К. Ритуал в традиционной культуре. Структурно-семантический анализ восточно-славянских обрядов / А. К. Байбурин. – СПб. : Наука, 1993. – 240 с.
4. Бігусяк М. В. Лексика традиційних сімейних обрядів у гуцульському говорі : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01 / Бігусяк Михайло Васильович. – Івано-Франківськ, 1997. – 205 с.
5. Бондарчук Л. М. Обрядова весільна лексика польської мови : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.03 «Слов'янські мови» / Л. М. Бондарчук. – К., 2003. – 20 с.
6. Брысина Е. В. Этнолингвокультурологические основы диалектной фраземики Дона : дис. ... докт. філол. наук : 10.02.01 / Брысина Евгения Валентиновна. – Волгоград, 2003. – 543 с.
7. Васильченко В. Омонімія компонентів фразеологічних одиниць : етнокультурний контекст / В'ячеслав Васильченко // Дивослово. – 2009. – № 12 (632). – С. 31–36.
8. ВК – Власна картотека І. В. Царьової.
9. Ворокова Н. У. Этнокультурная специфика идиоматики : (на материале рус. и кабард-черкес. яз.) : автореф. дис. на соискание научн. степени д-ра філол. наук : спец. 10.02.20 «Сравнит.-истор., типолог. и сопост. языкознание» / Н. У. Ворокова. – М., 2003. – 35 с.
10. Гаврилок Н. Картографирование явлений духовной культуры (по материалам родильной обрядности украинцев) / Н. Гаврилок. – К. : Наук. думка, 1981. – 278 с.
11. Голі-Оглу Т. В. Походження обрядових календарних термінів весняного циклу (на матеріалі української, російської, білоруської, урумської та румейських мов) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : 10.02.15 «Заг. мовозн.» / Т. В. Голі-Оглу. – Донецьк, 2003. – 17 с.

12. Дроботенко В. Ю. Лексика сімейних обрядів у говірках Донеччини : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Укр. мова» / В. Ю. Дроботенко. – Донецьк, 2001. – 23 с.
13. Жайворонок В. В. Українська етнолінгвістика: нариси: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / В. В. Жайворонок. – К. : Довіра, 2007. – 262 с.
14. Каракуця О. М. Фразеологізми української мови з компонентом «душа» (структурно-семантичний, ідеографічний, лінгвокультурологічний аспекти) : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01 / Каракуця Ольга Миколаївна. – Х., 2002. – 212 с.
15. Конобродська В. Л. Вербальний компонент традиційного поховального обряду в поліських говорах : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Укр. мова» / В. Л. Конобродська. – Л., 1999. – 21 с.
16. Мізін К. І. Компаративна фразеологія : монографія / К. І. Мізін. – Кременчук : ПП Щербатих О.В., 2007. – 168 с.
17. Мокиєнко В. М. Славянская фразеология / В. М. Мокиєнко. – [2-е изд., испр. и доп.]. – М. : Высш. шк., 1989. – 287 с.
18. Мокиєнко В. М. От автора / В. М. Мокиєнко // Бирих А. К., Мокиєнко В. М., Степанова Л. И. Словарь русской фразеологии : Историко-этимологический справочник. – Санкт-Петербург : Фолио-Пресс, 1999. – С. 5–14.
19. Подюков И. А. Народная фразеология в зеркале народной культуры : учеб. пособие / И. А. Подюков. – Пермь : ПГПИ, 1991. – 127 с.
20. Смерчко А. А. Фразеологічні інновації як відображення сприйняття світу : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Укр. мова», 10.02.02 «Рос. мова» / А. А. Смерчко. – К., 1997. – 22 с.
21. Тищенко О. В. Обрядова семантика у слов'янському мовному просторі : монографія / О. В. Тищенко. – К. : Видавничий центр КДЛУ, 2000. – 236 с.
22. Ужченко Д. В. Що за структурно-семантичною східнословобанською фразеологічною моделлю / Д. В. Ужченко // Лінгвістика : зб. наук. пр. – Луганськ, 2009. – № 2 (17). – С. 90–106.
23. Філіпчук М. В. Етносимволіка мовних одиниць в українському обрядовому дискурсі : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : 10.02.01 «Укр. мова» / М. В. Філіпчук. – К., 2007. – 20 с.
24. Cultural models in language and thought / Edit. by Holland D., Quinn N. – Cambr.: Cambr. UP, 1987.
25. <http://www.savka-house.com.ua>.

ДЖЕРЕЛА

Гр. 1996 – Словарь української мови [уклад. Б. Грінченко]. – К. : Наук. думка, 1996–1997. – Т. 1–4; Даль 1957 – Даль В. И. Пословицы русского народа [Текст] : сборник / В. И. Даль. – М. : Гослитиздат, 1957. – 990 с.; Иванов 1898 – Иванов В. В. Жизнь и творчество крестьян Харьковской губернии : очерки по этнографии края / [под ред. В. Иванова]. – Х., 1898. – Т. 1. – 1008 с.; РНПК – Русский народный православный календарь : В 2-х т. / [авт.-сост. В. В. Усов]. – М. : Изд. Дом «МСП», 1997; SFJP – Skorupka S. Słownik frazeologiczny języka polskiego / Skorupka S. – Warszawa, 1967, 1968. – Tom 1, 2. «Wiedza powszechna».

Irina Tsaryova

Ethnographic background of the ritual summer cycle phraseologic units in the folk festivals of Eastern Slobzhanschina

Phraseology of the ritual summer cycle in the folk festivities of Eastern Slobzhanschina is considered in the article including Green holidays (Zeleny Svyata), Rusalii, Saint (Presvyata) Trinity, Ivan Kupala (John the Baptist), St. Prophet Illya's Day, Makoveya, Divine Resurrection (Preobrazhennya), St. Mary's Assumption (Uspinnya Presvyatoyi Bogorodici).

Key words: ethno-linguistics, rite, phraseology, phraseological unit.

Олена Красовська

КУЛЬТУРОМОВНІ ТРАДИЦІЇ УКРАЇНЦІВ (НА МАТЕРІАЛІ ЗВЕРТАЛЬНИХ ВИРАЗІВ ЕПІСТОЛЯРІЮ ЛЕСІ УКРАЇНКИ)

У статті проаналізовано звертання в епістолярних текстах Лесі Українки, визначено особливості формування мовленнєвої компетенції українців, сформульовано основні риси мовленнєвого етикету.

Ключові слова: культура мови, мовленнєвий етикет, звертальні конструкції, епістолярій, адресат.

Поняття культура мови та культура поведінки невід'ємно пов'язані з іншим, не менш важливим, поняттям мовного етикету. В українській літературній мові існує ряд формул спілкування, які, за лінгвістичним словником визначаються як система «стійких формул спілкування, рекомендованих суспільством для встановлення мовленнєвого контакту співрозмовників, підтримання спілкування у виразній тональності відповідно до їх соціальних ролей і рольових позицій відносно один одного в офіційних і неофіційних обставинах» [3, с. 413]. В українській мовознавчій науці питанням